

Orol kráľovský, vznešený a ohrozený

Budujeme partnerstvá

Európska únia
Európsky fond regionálneho rozvoja

Svoje druhové meno dostal orol kráľovský práve podľa sfarbenia temena hlavy, ktoré evokuje kráľovskú korunu.

Foto: S. Harvančík

Ako vyzerá

Orol kráľovský je jedným z troch druhov orlov, ktorý na našom území pravidelne hniezdi. Tento majestátny kráľ oblohy je našim tretím najväčším dravcom (po orliakovi morskom a orlovi skalnom). Samice sú asi o štvrtinu väčšie než samce. Počas prvých piatich rokov života sa sfarbenie mení, pri pozorovaní orla vo voľnej prírode je preto možné určiť aj približný vek.

Typickým znakom dospelých orlov sú bledé škvrny na lopatkách a svetlé, žlto-hnedé temeno hlavy.

Foto: S. Harvančík

Mladé vtáky sú svetlohnedé, so škvrkami na hrudi, tmavými letkami a chvostom.

Foto: J. Chavko, S. Harvančík

Priemerná veľkosť dospelého jedinca. Sfarbenie dospelých orlov je tmavohnedé, chvost je svetlejší, so širokou tmavou koncovou páskou. Výrazné sú ručné letky. Foto: S. Harvančík

Areal rozšírenia a počet hniezdiacich párov orla kráľovského na Slovensku v roku 2013.

Život a prostredie

Hniezdenie druhu bolo na našom území zaznamenané len v západnej a východnej časti krajiny, zo stredného Slovenska nie je známe.

Orol kráľovský je pôvodne stepným a lesostepným druhom. Optimálnym hniezdnym aj potravným biotopom sú nížiny, z ktorých bol však v dôsledku prenasledovania (usmrcovanie, vyrušovanie) na viacerých lokalitách vytlačený do vyšších polôh. Dôvodom postupnej zmeny hniezdného prostredia je tiež ubúdanie a znehodnocovanie pôvodných stanovišť. Na západnom Slovensku hniezdi vyše 70 % párov v predhoriach, na východnom Slovensku väčšina párov (viac ako 90 %) preferuje nížiny. Hniezdo stavajú oba jedince z páru spoločne. Umiestnené je na vysokých stromoch v poraste, prípadne na solitérnych stromoch, často vo vrcholci. Jeden pár môže počas niekoľkých rokov vystriedať

Hniezdo orla kráľovského.

Foto: S. Harvančík

Počas svadobných letov sa orly ozývajú typickým hlasom, potom nasleduje párenie.

Foto: S. Harvančík

Najčastejšie vyhovávajú dvaja, no niekedy aj tri mláďatá.
Foto: J. Chavko

Pred vyletením z hniezda si mladé orly musia svoje krídla poriadne potréňovať.
Foto: S. Harvančík

Samec prináša na hniezdo korisť – potkana.
Foto: J. Chavko

Lovný a hniezdny biotop orla kráľovského na západnom Slovensku.

viacero hniezd. Hniezdenie začína v marci. Na spravidla dvoch až troch vajciach sedí po dobu približne 6 týždňov takmer výhradne samica. V období inkubácie sú orly veľmi citlivé na vyrušovanie, preto je ich ochrana v tomto čase obzvlášť dôležitá. Na rozdiel od orla skalného či orla krikľavého sa v prípade orla kráľovského vyskytuje kaninizmus (silnejšie mláďa zabije slabšie) len zriedkavo. Výchova na hniezde trvá okolo 65-77 dní. Mláďatá opúšťajú hniezdo spravidla v júli, potom ich rodičia ešte vyše mesiaca krmia, kým sa osamostatnia.

Orol kráľovský patrí k dlhovetkým vtákom a rozptyl z rodiska trvá niekoľko rokov. Toto obdobie je kľúčové z hľadiska prežitia mladých jedincov – podľa výskumov sa druhého veku života dožije len niečo vyše polovice vyletených mláďat. Na začiatku životnej cesty striedajú na mladé orly viaceré nástrahy, medzi ktoré patria predovšetkým zásahy elektrickým prúdom, zástrely, otravy, ale tiež nárazy do elektrických vedení. Je preto nevyhnutné zabezpečiť ochranu orlov v období po opustení hniezda.

Závoj z pavučín v čase babieho leta.
Foto: J. Chavko

Potrava

Hlavnou zložkou potravy sú stredne veľké cicavce – chrčky, potkany, lasice, sysle, mladé zajace, ale aj drobné hlodavce. Orol nepohrdne ani zdochlinami, jeho význam v krajine teda spočíva aj v odstraňovaní uhynutých zvierat. Dostupnosť potravy preukázateľne ovplyvňuje úspešnosť hniezdenia, preto je v tomto období života orlov obzvlášť dôležité, aby boli loviská s dostatočným množstvom potravy čo najbližšie k hniezdisku, čím sa znižujú energetické straty rodičovských vtákov pri hľadaní koristi. Loviská orla kráľovského sú nižiny, v ktorých buď priamo hniezdi (hlavne na východe Slovenska), alebo ktoré sú v susedstve príľahlých hniezdných predhorí (západ krajiny). Tieto územia sú stále viac ohrozené intenzívnym poľnohospodárstvom, či chemizáciou a s tým spojeným celkovým poklesom biodiverzity.

Migrácia

Nedospelé vtáky sú sťahovavé, podľa údajov zistených vďaka krúžkovaniu zimujú v južnej Európe, prípadne až na Blízkom východe. Dospelé jedince zimujú v hniezdnom teritóriu, alebo v príľahlej nížine, kde nachádzajú aj v zimnom období dostatok potravy, prípadne sa presúvajú južným, až juhozápadným smerom.

Každoročne evidujeme prípady pádu mláďata, či celého hniezda, po každom silnom vetre alebo búrke preto realizujeme kontroly hniezdných lokalít. Ak nájdeme mláďa nie je zranené, vrátime ho späť do pôvodného hniezda, alebo do náhradného, stabilnejšieho. Zranené mláďatá sú odborne ošetrené a po rehabilitácii vypustené do prírody.

Foto: J. Chavko

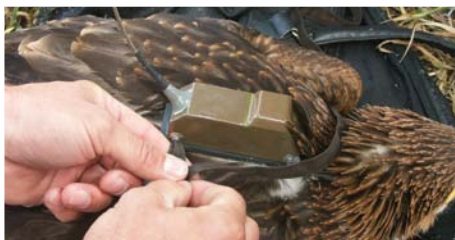
Dominantnou korisťou orla kráľovského bol v minulosti sysel pasienkový, v dôsledku zániku pasienkov sa však z krajiny stráca. Pomocou zabezpečenia vhodných podmienok sa snažíme obnoviť kolónie sysla na historických lokalitách a vytvárať nové.

Foto: L. Deutschová, M. Detko

Pomocou špeciálnych, odčítacích ornitologických krúžkov získavame cenné údaje o preferenciách druhu, migračných trasách, ale aj faktoroch ohrozenia.

Foto: J. Chavko

Stále častejšie využívanou metódou monitoringu je tiež satelitná, alebo rádiová telemetria.

Foto: J. Chavko

Táto samica mala šťastie – po tom, ako bola nájdená v zúboženom stave a pri vyšetrení sa zistilo, že má v tele 5 brokov, sa ju podarilo zrehabilitovať a vypustiť na slobodu. Ak obeť útok strelca prežije, ostávajú často broky uväznené v tkanivách. Nezriedka sú vtáky po zásahu následkom závažných zranení trvalo hendikepované, neschopné návratu do prírody.

Foto: S. Harvančík

Ohrozenie a ochrana

Napriek tomu, že populácia orla kráľovského vzrástla zo 17 známych párov v roku 1992 na 53 hniezdiacich párov v roku 2013, je tento druh stále ohrozený. Predovšetkým na západnom Slovensku je silný antropický tlak hlavným faktorom, ovplyvňujúcim počet hniezdiacich párov a ich rozmiestnenie. Aj taký vznešený dravec, ako orol kráľovský, je terčom nenávisťi určitých ľudí, ktorí ho vnívia najmä z likvidovania populácií poľovnej zveri, napríklad zajacov, či bažantov. Tieto mylné názory sú dôvodom, prečo sa orly stávajú obeťou nelegálnej činnosti, ako sú zastrely, otravy či odchyty do pascí. Stretávame sa tiež s vykrádaním hniezd orlov pre vlastný prospech páchatela, alebo vidinu zisku. Za obdobie rokov 2003 – 2013 sme zaznamenali 18 prípadov ilegálnych aktív, kedy boli orly usmrtené, zranené, alebo ukradnuté z hniezda. Na populáciu orla kráľovského významnou mierou vplyva aj

Konzumácia zdochlín môže byť pre orly osudná, hlavne keď je telo uhynutého živočíchťa napustené jedom. Často používanou látkou je nebezpečný, vysoko toxický karbofurán, ktorý spôsobuje úhyny vzácných živočíchov nie len u nás, ale aj v zahraničí.

Foto: J. Chavko

Vďaka spolupráci s políciou sa podarilo viaceré prípady objasniť a páchatelov potrestať. Podľa závažnosti činu môže byť nelegálna činnosť potrestaná aj niekoľkými rokmi za mrežami.

Foto: J. Chavko

Zásahy elektrickým prúdom na stĺpoch elektrického napätia sú pre orly veľkým rizikom. Naša organizácia spolupracuje so všetkými zodpovednými energetickými spoločnosťami na ekologizácii nebezpečných trás.

Foto: J. Chavko

intenzívne hospodárske využívanie krajiny. Lesné porasty sú devastované holorbumi, nížiny intenzívnym poľnohospodárstvom a chemizáciou, vytrácajú sa remízky, vetrolamy, pasienky, lúky. Veľkú pozornosť preto venujeme nástrojom na podporu vhodných hospodárskych postupov na poľnohospodárskej pôde, ale aj lesných pozemkoch. Takýmto nástrojom je napríklad program rozvoja vidieka a v rámci neho agro-environmentálne schémy.

Ochrana dravcov na Slovensku je mimovládna organizácia, občianske združenie. Od roku 1975 sa venujeme ochrane voľne žijúcich dravých vtákov a sov a ich biotopov, v rámci celého Slovenska. Aktivity realizujeme prostredníctvom vyše 200 členov a sympatizantov. Systematický monitoring orla kráľovského realizujeme od roku 1969, súčasťou našej práce je aj monitoring a starostlivosť o kľúčové biotopy druhu, tiež identifikácia a prevencia negatívnych faktorov či rôznorodá vedecko-výskumná a vzdelávacia činnosť cielená na ochranu druhu.

Ako môžete pomôcť

Budeme radi, ak nás oslovíte v prípade, že sa chcete zapojiť do ochrany dravého vtáctva, napríklad prostredníctvom monitoringu, stráženia hniezd, alebo inej činnosti.

Ochrana hniezdných biotopov zabezpečujeme prostredníctvom vyhlásovania tzv. ochranných zón v okolí hniezdných stromov. V týchto zónach platí prísny režim hospodárenia. Okrem toho sa snažíme nadviazať spoluprácu s užívateľmi pozemkov, v záujme zabezpečenia trvalo udržateľného hospodárenia.

Foto: J. Chavko

Pri predchádzaní nelegálnej činnosti je okrem fyzického stráženia hniezd využívaná aj technika, napríklad kamery a fotopasce.

Foto: M. Noga

Tento jedinec bol nájdený so spálenými krídlami, po náročnom zákroku a rehabilitácii sa ho podarilo vypustiť.

Foto: J. Chavko

Pre orly sa stáva osudnou i cestná premávka – lovia aj v okolí ciest, ktoré sú často lemované pásmi zelene, teda vhodným potravným biotopom.

Foto: J. Chavko

www.husk-cbc.eu/sk

www.kuvik.eu

www.dravce.sk

Text: Lucia Deutschová

Vydané v rámci projektu HUSK/1101/2.2.1/0336 Ochrana a výskum vtáctva bez hraníc, ktorý sa realizuje prostredníctvom Programu cezhraničnej spolupráce Maďarská republika - Slovenská republika 2007 – 2013, s podporou Európskeho fondu regionálneho rozvoja a Slovenskej republiky.

Program cezhraničnej spolupráce
Maďarská republika-Slovenská republika
2007-2013

Európska únia
Európsky fond regionálneho rozvoja

SOS/BirdLife
SLOVENSKO

Obsah tohto materiálu nereprezentuje oficiálne stanovisko Európskej únie.

**Chránime ich *aj pre vás,*
pomôžte nám *pomáhať.***

Ochrana dravcov na Slovensku (RPS)

Kuklovská 5, 841 04 Bratislava
02/555 73 440, 0911 882 626 • dravce@dravce.sk
číslo účtu: 2623078364/1100